

Španělská modální slovesa z perspektivy R. W. Langackera: otázka konceptualizátora

Adéla Smažíková (Praha)

MODAL VERBS IN SPANISH FROM A LANGACKERIAN PERSPECTIVE: THE CONCEPTUALIZERS

This article presents the problem of modal verbs in Spanish from the perspective of Langacker's cognitive grammar. Langacker defines modal verbs as grounding elements that can express implicit meanings and thus increase the degree of subjectivity of the utterance. Unlike English modal verbs, which are completely unanchored and fully grammaticalized, Spanish modal verbs exhibit verb inflection. The aim of this article is to compare the construals with and without a modal verb and to point out the differences between the positions of conceptualizers (speaker and addressee). For these purposes several graphical representations are proposed throughout the article. As the proposed schemes show, the position of conceptualizers plays a key role in the conception of any construal. It is concluded that a construal with a modal verb has a more subjectively anchored interaction between the two conceptualizers and that the speaker is always a completely implicit part of the utterance.

KEYWORDS

cognitive linguistics, modal verbs, subjectivity, ground, Spanish

KLÍČOVÁ SLOVA

kognitivní lingvistika, modální slovesa, subjektivita, ground, španělština

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2023.1.5>

1. ÚVOD

Ronald W. Langacker (*1942) je zakladatelem kognitivní gramatiky, která je specifickou odnoží kognitivní lingvistiky. Základní myšlenkou je, že gramatika jazyka je založena na obecných kognitivních procesech. Langacker (1991, 2008) v rámci své kognitivní gramatiky vymezuje modální slovesa jako tzv. zakotvující elementy (*grounding elements*), které mají schopnost vyjadřovat implicitní významy a zvyšují tak míru subjektivity klauze.

Centrem našeho zkoumání jsou španělská modální slovesa. Pokoušíme se analyzovat, do jaké míry je možné aplikovat Langackerovu teorii na španělštinu a její systém modálních sloves. Na úvod je nutno podotknout, že modální slovesa mají v angličtině, na které je tato teorie založena, centrální pozici v modálním systému jazyka a jsou morfologicky zcela odlišná od modálních sloves španělských. Španělština jako

jazyk s bohatou slovesnou flexí reflektuje slovesné kategorie skrze modotemporální morfémy a vedle sady modálních sloves disponuje subjunktivem, tedy slovesným způsobem, který tvoří centrum modálního systému.

V tomto článku se zaměříme konkrétně na roli konceptualizátorů (mluvčí a adresát), kteří mají klíčovou roli v rámci tzv. *groundingu*. Poukážeme na to, že pozice adresáta je částečně problematická v případě jazyků se slovesnou flexí. Naším cílem je porovnat konceptuální struktury s modálním slovesem a bez modálního slovesa z hlediska *groundu* a poukázat na rozdíly skrze vlastní grafické reprezentace.

Článek je uspořádán následujícím způsobem: v Kapitole 2 představujeme stručně Langackerovu teorii a vysvětlujeme pojem konceptuální struktura. V Kapitole 3 se věnujeme subjektivitě a *groundu* a navrhuje vlastní grafické reprezentace analyzovaných konceptuálních struktur. V Kapitole 4 představujeme modální slovesa jako zakotvující elementy. Navrhujeme grafické zobrazení konceptuální struktury s modálním slovesem a poukazujeme na její specifčnost. Kapitola 5 pak obsahuje závěry.

2. LANGACKEROVA KOGNITIVNÍ GRAMATIKA

R. W. Langacker (2008) chápe gramatiku jazyka jako symbolický systém, užívání jazyka a jednotlivé jazykové významy jsou zakotveny ve fyzické realitě a sociální interakci. Gramatické elementy mají svůj vlastní význam a napomáhají komplexnějšímu vyjádřování.

Furthermore, portraying grammar as a purely formal system is not just wrong but wrong-headed. I will argue, instead, that **grammar is meaningful**. This is so in two respects. For one thing, the elements of grammar –like vocabulary items– have meanings in their own right. Additionally, grammar allows us to construct and symbolize the more elaborate meanings of complex expressions (like phrases, clauses, and sentences) (2008, s. 3–4).

Pro popis určité situace v běžné komunikaci volíme z řady možných alternativ a perspektiv, které vychází z naší zkušenosti. Význam jazykového výrazu spočívá v konceptuálním obsahu (*conceptual content*) a specifickém způsobu, jak tento obsah konstruujeme¹ (*construe*) (Langacker, 2008, s. 43). Pro popis celého procesu konceptuální strukturace Langacker zavádí termín konceptuální struktura (*construal*), který „refers to our manifest ability to conceive and portray the same situation in alternate ways“ (Langacker, 2008, s. 43). To znamená, že jedna konkrétní entita (osoba, věc nebo proces) může být konstruována různými způsoby v závislosti na tom, jakým způsobem ji mluvčí nahlíží (Danaher, 2007, s. 92).

1 Veškeré české protějšky anglických termínů v rámci Langackerovy teorie jsou vytvořeny autorkou článku tak, aby co nejlépe odpovídaly anglickým originálům. Termíny *ground* a *grounding* však považujeme za natolik signifikantní, že je v rámci textu ponecháváme v originálním znění. Důvodem je zejména snaha o zachování zjevného vztahu mezi těmito dvěma termíny.

Proces konstruování zahrnuje několik mentálních operací. Původně Langacker (1987, s. 116–137) vymezuje celkem tři dimenze konceptuální struktury: selekce (*selection*), perspektiva (*perspective*)² a abstrakce (*abstraction*). Tuto klasifikaci později (Langacker, 2008, s. 55) přepracovává a vymezuje celkem čtyři základní složky konceptuální struktury: specifickost (*specificity*), ohnisko (*focusing*), prominenci (*prominence*) a perspektivu (*perspective*).

Důležitou dimenzí pro rozbor modálních sloves je právě poslední zmiňovaná perspektiva. Perspektivu lze dle Langackera (2008, s. 73) chápat jako nahlížené uspořádání (*viewing arrangement*) konceptuální struktury. Toto uspořádání lze definovat jako vztah mezi těmi, kteří na situaci nahlíží (*viewers*, tzv. konceptualizátoři), a situací, na kterou je nahlíženo (*the situation being viewed*). Mezi tzv. konceptualizátory autor řadí mluvčího a adresáta. Účastníci promluvy spolu obvykle sdílí určité umístění, ze kterého pozorují a popisují danou situaci. Toto výchozí „nastavení“ je tacitní součástí každé promluvy a my jako mluvčí si toho obvykle nejsme vědomi (Langacker, 2008, s. 73–74).

3. SUBJEKTIVITA A GROUNDING

Langacker (2008, s. 78) používá termín *ground* pro prostor, ve kterém společně interaguje mluvčí a adresát v rámci mluvního aktu a kam patří také bezprostřední okolnosti situace (časové a místní zakotvení). *Ground* tedy lze chápat jako implicitní referenční bod (základnu), který je všudypřítomný a je základem každé konceptuální struktury, to jest i každé výpovědi. Složky *groundu* mohou být profilovány (explicitně vyjádřeny), pokud jsme si jako mluvčí vědomi bezprostředních okolností své situace a chceme je zdůraznit (např. skrze osobní zájmena, která profilují konceptualizátory, nebo pomocí příslovcí místa a času).

Grounding je proces, při kterém se z nominálního označení nebo slovesa stává specifická entita zakotvená v *groundu*. *Grounding* zakládá vztah mezi účastníky promluvy a obsahem výpovědi, kterým je buď nominální, nebo finitní klauze. Z obecného pojmu *jablko* se tak tímto procesem stává zcela konkrétní entita, která se vztahuje k účastníkům a okolnostem mluvního aktu (např. *toto jablko* reflektuje pozici mluvčího a jeho perspektivu a prezentuje jablko jako mluvčímu blízké). *Grounding* je realizován prostřednictvím tzv. zakotvujících elementů (*grounding elements*), které specifikují postavení entity (profilované nominální klauzí) nebo procesu (profilovaného finitní klauzí) vzhledem ke *groundu*, aniž by byl *ground* vyjádřen explicitně (Langacker, 2008, s. 259).

Zakotvující elementy jsou přirozeně deiktické, protože reflektují vztah mezi určitým aspektem *groundu* a profilovanou entitou/profilovaným procesem (Langacker, 2002, s. 7). Pelyvás (2006, s. 121–122) považuje zahrnutí postoje konceptualizátora (mluvčí a adresát) vzhledem ke sdělovanému za zcela zásadní charakteristiku jazyka. V kognitivní teorii je právě zahrnutí konceptualizátorů do výpovědi popisováno na

2 Tato kategorie má další 4 podkategorie: opozice *figure / ground*, hledisko (*viewpoint*), *deixe* (*deixis*) a subjektivita / objektivita (*subjectivity / objectivity*).

základě procesu grounding. To znamená, že tento proces je stěžejní při kognitivní analýze jednotlivých složek konceptuální struktury.

Podle Langackera je totiž základem smysluplné a komplexní výpovědi zachování jednoho deiktického centra (groundu) i přesto, že by mluvčí mohl v některé situaci převzít jinou perspektivu a zaujmout hledisko dalšího konceptualizátora. Mluvčí a adresát musí zaujmout koherentní pohled na situaci, která zahrnuje celou řadu odlišných perspektiv (Langacker, 2002, s. 19–20).

Mezi zakotvující elementy (*grounding elements*) na úrovni slovesné autor řadí časové morfémy přítomného a minulého času (pro angličtinu *-s, -ed*) a modální slovesa (pro angličtinu *may, will, shall, can, must*). Časové morfémy specifikují, zda je profilovaný proces bezprostředně zakotvený v groundu (ať už temporálně, nebo v abstraktním slova smyslu). Absence nebo přítomnost modálního slovesa poukazuje na to, zda profilovaný proces náleží do reality mluvčího (zde se též nachází ground), nebo je zakotven v potenciální rovině (Langacker, 2002, s. 8).

Tyto zakotvující elementy obsahují dvě složky, modalitu a slovesný čas (který Langacker nazývá také vzdáleností, *distance*). Přehled těchto elementů schematizuje Tabulka 1. Morfologicky se opozice aktuálnost (*immediate*) a neaktuálnost (*non-immediate*) projevuje v závislosti na tom, zda klauze obsahuje modální sloveso, či nikoli. Pokud klauze modální sloveso neobsahuje, plnovýznamové sloveso přímo odráží časové zakotvení (jako přítomný nebo minulý čas). V opačném případě, v rámci klauze s modálním slovesem, informaci o časovém zakotvení zprostředkovává modální sloveso (časová informace tak není reflektována skrze plnovýznamové sloveso označující proces, ale nepřímo skrze pomocné modální sloveso) (Langacker, 2009, s. 213).

	Modalita		
Vzdálenost	∅	<i>may, can, will, shall, must</i>	aktuálnost
	<i>-ed</i>	<i>might, could, would, should</i>	neaktuálnost
	realita	ne-realita	

TABULKA 1. Zakotvující elementy: procesy (Langacker, 2009)

Jak již bylo zmíněno výše, důležitou dimenzí pro kognitivní analýzu je perspektiva, v rámci které Langacker vymezuje opozici subjektivita a objektivita. Subjektivitu lze tedy chápat jako implicitní zahrnutí groundu do výpovědi. Čím implicitnější je ground, tím subjektivnější je konceptuální struktura (Langacker, 2006, 2008). Tímto způsobem můžeme popsat rozdíl mezi následujícími příklady.³

3 Stejně jako Langacker užíváme pro ilustraci modelové příklady. Pro úplnost uvádíme příklad španělsky, česky a anglicky. Langacker svou teorii reprezentuje primárně na angličtině. Vzhledem k tomu, že cílem tohoto článku je poukázat na možnosti její aplikace na španělštinu, potažmo jazyky s flektivním slovesným systémem, používáme ukázky v těchto třech jazycích.

- 1) *Yo, hoy, hago deberes.*
Já dnes dělám úkoly.
I do my homework today.
- 2) *Hago deberes.*
Dělám úkoly.
I do my homework.

Konceptuální obsah obou struktur je velmi podobný. Obě výpovědi se liší mírou objektivitu/subjektivitu groundu. V (1) je mluvčí explicitně profilován skrze osobní zájmeno *yo* a stejně tak i časové zakotvení situace, které je explicitně profilováno skrze adverbium *hoy*. (2) vyjadřuje vyšší míru subjektivitu, protože ground není profilován zcela explicitně, pozici mluvčího a časové zakotvení lze vyvodit z modotemporálního morfému slovesa *hacer* („dělat“). Absence osobního zájmena u španělštiny a češtiny navíc zvyšuje míru subjektivitu konceptuální struktury v porovnání s angličtinou, kde jsou osobní zájmena povinnou součástí výpovědi.⁴

Subjektivitu a objektivitu Langacker (2008, s. 77) přirovnává k divadelní hře. Jako diváci (subjekty) jsme zcela pohlceni tím, co se děje na jevišti (objekt), zaměřujeme svou pozornost zejména na herce, který zrovna hovoří. V této situaci prakticky nemáme povědomí sami o sobě a o okolnostech své situace. Prohlubuje se asymetrie mezi tím, kdo na situaci nahlíží (subjekt, *viewer*), a tím, na co je právě nahlíženo (objekt, *viewed*). V tomto uspořádání je dle Langackera (2008, s. 260–261) subjekt (mluvčí a adresát) konstruován s maximální mírou subjektivitu, je tzv. mimo scénu (*offstage*) a sám o sobě není předmětem našeho vnímání. Objekt je naopak konstruován s maximální mírou objektivitu, je centrem naší pozornosti, tzv. na scéně (*onstage*), a je prominentní/profilovanou entitou dané konceptuální struktury.⁵

Situaci, kdy jsou oba konceptualizátoři implicitní součástí groundu, můžeme ilustrovat na následujícím příkladu (3). Klauze zachycuje realitu jiného účastníka komunikační situace, mluvčí a adresát konceptuální struktury jsou však jen tacitními pozorovateli.

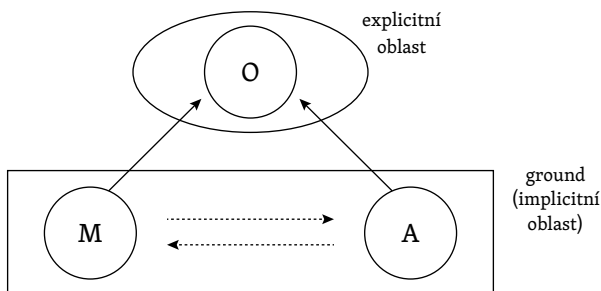
- 3) *Anna está cenando.*
Anna právě večeří.
Anna is having dinner.

Centrem naší pozornosti je objekt konceptualizace (O), tedy popisovaná situace (*Anna está cenando*), jejíž pozice je explicitní. Mluvčí (M) a adresát (A) jsou tacitní složkou konceptuální struktury. Jejich pozice a vzájemná interakce jsou zcela impli-

4 Zde je na místě zdůraznit, že teorie vychází z angličtiny, kde jsou osobní zájmena povinnou součástí klauze. Ve srovnání se španělštinou a češtinou se tak otevírají další možnosti, jak analyzovat pozici konceptualizátorů a míru subjektivitu.

5 Je třeba podotknout, že „subjektivní“ a „objektivní“ je v Langackerově teorii specificky chápáno jako vztahující se k subjektu či objektu konceptualizace. Subjekt konceptualizace je výhradně mluvčí a adresát, objekt konceptualizace je to, co je popisováno.

citní. Navrhujeme zde pro toto kanonické uspořádání grafickou reprezentaci, již zachycuje Obrázek 1.

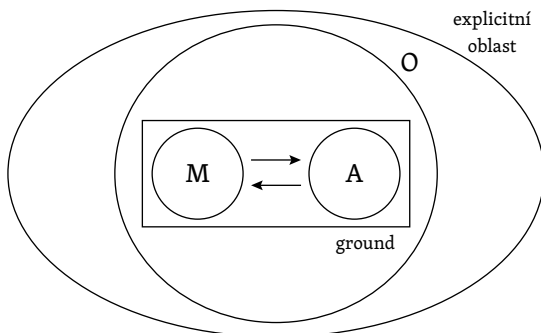

OBRÁZEK 1. Kanonické uspořádání konceptuální struktury (*Anna está cenando*)

Mluvčí a adresát tedy mají primárně tacitní roli, jsou vždy určitým způsobem součástí konceptuální struktury a společně nahlíží na objekt konceptualizace (profilovaná entita/profilovaný proces). Opačným extrémem je situace, kdy jsou oba konceptualizátoři explicitně profilováni jako objekt konceptualizace skrze osobní zájmena (Langacker, 2008, s. 78). V tomto případě můžeme na příkladu (4) opět pozorovat, že se angličtina zásadně odlišuje od španělštiny a češtiny, jejichž slovesný systém je flektivní.

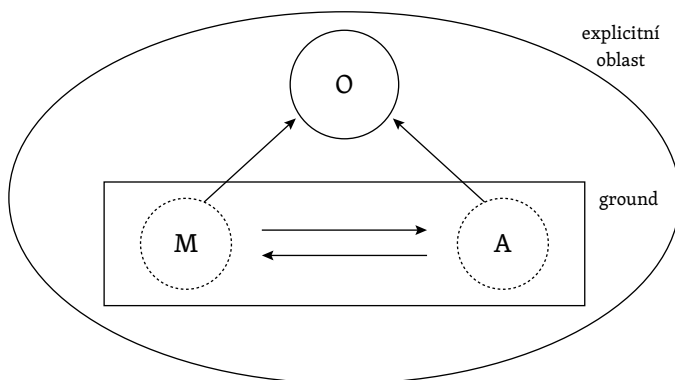
- 4) *Yo creo que tú estás mintiendo. / Creo que estás mintiendo.*
Já si myslím, že ty lžeš. / Myslím si, že lžeš.
I think you are lying.

V případě angličtiny je užití osobních zájmen povinné, v Obrázku 2 tedy navrhujeme grafické zobrazení situace, kdy jsou konceptualizátoři explicitně profilováni jako objekt konceptualizace a zároveň je explicitní i jejich interakce (vyznačeno plnou čarou).

OBRÁZEK 2. Konceptuální struktura s explicitním groundem (*Yo creo que tú estás mintiendo*)

Mezi oběma extrémy existují situace, kdy je mluvčí a adresát profilován pouze částečně (není konstruován ani zcela subjektivně, ani zcela objektivně), ale určitým způsobem figurují v dané konceptuální struktuře (např. pokud je vyjádřeno jejich hledisko a úhel pohledu) (Langacker, 2008, s. 78). Zde se nabízí situace ve španělštině a češtině, kde máme dvě možnosti. Pokud mluvčí nechce v dané situaci klást důraz na slovesnou osobu, upřednostní verzi bez osobních zájmen (Obrázek 3). Zde nám však slovesnou osobu reflektuje modotemporální morfém, mluvčí i adresát jsou tudíž částečně profilováni (proto jsou ve schématu vyznačeni přerušovanou čarou), ne však nutně jako objekty konceptuální struktury. Vzájemná interakce je opět vyznačena plnou čarou, jelikož její směr je explicitně vyjádřen.

OBRÁZEK 3. Konceptuální struktura s částečně explicitním groundem (*Creo que estás mintiendo*)

4. MODÁLNÍ SLOVESA JAKO ZAKOTVUJÍCÍ ELEMENTY

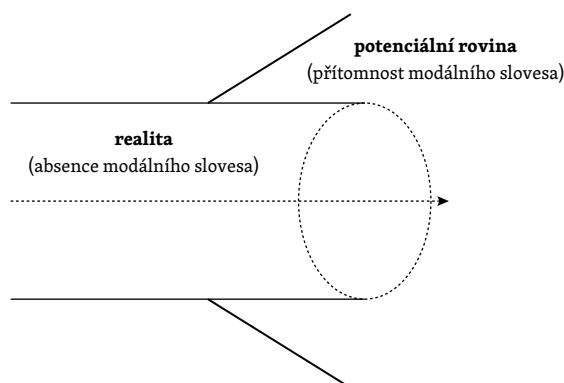
V rámci groundingu slovesa je objektem konceptualizace, tedy tím, co je popisováno, určitý proces. Grounding reflektuje fakt, že jako lidé nejsme vševědoucí a vždy nahlížíme na realitu z vlastní perspektivy, která nám umožňuje vnímat pouze její malou část. Neustále se snažíme uspořádat si naše vlastní zkušenosti a toužíme porozumět světu kolem nás. Tento pokus o koherentní zachycení reality Langacker definuje jako epistemickou kontrolu (*epistemic control*) (Langacker, 2008, s. 296–297). Slovy Langackera: „[epistemic control] is really just a fancy term for ‘knowledge’, it highlights what I consider to be a fundamental unity in many aspects of human experience“ (Langacker, 2009, s. 151).

Vedle pouhého zachycení reality však chceme i ovlivňovat a měnit věci kolem nás. Proti epistemické kontrole tak Langacker staví tzv. efektivní kontrolu (*effective control*) a tvrdí, že „[t]hese aspects of linguistic structure reflect not only our constant effort to acquire knowledge about the world, but also our efforts to change it — besides just learning what happens, we try to influence what happens“ (Langacker, 2009, s. 153).

Epistemická a efektivní kontrola jsou nedílnou součástí verbální komunikace. Když hovoříme, neustále usilujeme alespoň o minimální efektivní kontrolu

(např. tím, že se snažíme nějakým způsobem ovlivnit a nasměrovat adresáta) (Langacker, 2009, s. 155). Epistemická kontrola se tedy vztahuje k povědomí mluvčího a jazykově je vyjádřena prostřednictvím indikativu a absencí modálních sloves. Efektivní kontrola souvisí s deontickou modalitou a je reprezentována skrze imperativ a modální slovesa v deontické interpretaci. V rámci modalit existují dvě možnosti: přítomnost nebo absence modálního slovesa. V případě slovesného času (vzdálenosti) se jedná o přítomnost nebo absenci morfému perfekta.

Absencí modálního slovesa se rozumí, že profilovaný proces je součástí reality mluvčího (součástí epistemické kontroly). Přítomnost modálního slovesa staví tento proces mimo realitu mluvčího, konkrétně do potenciální roviny, a proces se tak stává „kandidátem“ pro přijetí do reality mluvčího. Bezpříznakovým časovým údajem je přítomnost vzhledem ke groundu (*immediate*), morfém *-ed* staví profilovaný děj mimo aktuální dění (*non-immediate*) (Langacker, 2009, s. 162). Obrázek 4, který vychází z Langackerova dynamického evolučního modelu (Langacker, 1991, s. 242), ilustruje binární systém v rámci modalit.

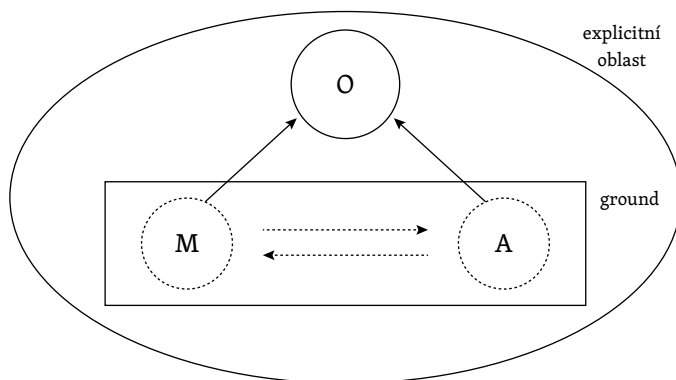
OBRÁZEK 4. Zobrazení modálního zakotvení

Vraťme se nyní k Langackerovu příměru k divadlu. Centrem konceptuální struktury je konceptualizátor (mluvčí a adresát), jehož primární úlohou je orientace pozornosti (*directing of attention*) směrem k tomu, co je explicitně popisováno (objekt, O), a tudíž tzv. na scéně (*onstage region*). Konceptualizátor je primárně konstruován subjektivně (je implicitně zahrnut ve výpovědi). Maximálně subjektivně je konstruován tehdy, pokud ztrácí povědomí sám o sobě, funguje pouze jako subjekt konceptualizace a je zcela implicitně přítomný v konceptuální struktuře. Objekt (O) konceptuální struktury je naopak konstruován objektivně (je explicitně popisován). Maximálně objektivně je konstruován tehdy, pokud je zcela explicitně vyjádřen (Langacker, 2008, s. 260–261). Na následujících příkladech můžeme pozorovat, jak se postupně mění míra subjektivity klauze v závislosti na přítomnosti/absenci modálního slovesa.

- 5) *Creo que Anna está embarazada.*
Myslím si, že je Anna těhotná.
I think Anna is pregnant.
- 6) *Anna está embarazada.*
Anna je těhotná.
Anna is pregnant.
- 7) *Anna puede estar embarazada.*
Anna je asi těhotná. / Anna může být těhotná.
Anna may be pregnant.

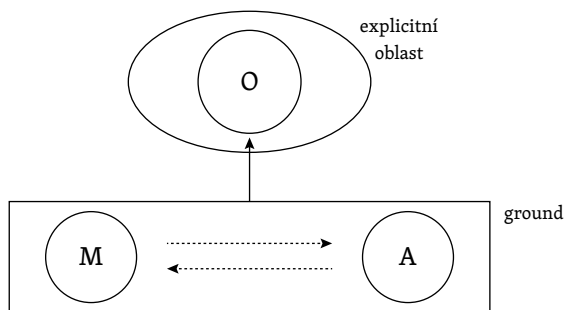
Ve výpovědi (5) mluvčí vyjadřuje svůj postoj zcela explicitně skrze *creo que* („myslím si, že“). V (6) a (7) subjektivita stoupá, postoj mluvčího je v obou případech implicitní. V (6) absence modálního slovesa implicitně označuje zahrnutí propozičního obsahu do chápání reality mluvčím. Vysoké míry subjektivity dosahuje také (7) s modálním slovesem. Postoj mluvčího je jednak zcela implicitní (*creo que* je obsáhnuto v modálním slovese *puede*), a zároveň modální sloveso zahrnuje i další významy než jen pouhé tvrzení, v tomto případě se jedná o domněnku. Dle Langackera tedy výpověď (5) chápeme jako maximálně objektivní a výpovědi (6) a (7) jako maximálně subjektivní.

Příklad (6), tvrzení, odpovídá Obrázku 1, které je kanonickým zobrazením konceptuální struktury. U příkladu (5) *Creo que Anna está embarazada* („Myslím si, že je Anna těhotná“) dochází oproti příkladu (4) *Creo que estás mintiendo* („Myslím si, že lžeš“) k oslabení interakce mezi mluvčím a adresátem (jejich vztah je vyobrazen přerušovanou čarou). Mluvčí zde hovoří o dalším účastníku komunikační situace a nesměřuje výpověď přímo na adresáta. Zároveň jsou oba konceptualizátoři pouze částečně profilováni v rámci explicitní oblasti (a tudíž znázorněni přerušovanou čarou). Tuto situaci graficky vyobrazíme v Obrázku 5.

OBRÁZEK 5. Konceptuální struktura s implicitní interakcí v rámci groundu (*Creo que Anna está embarazada*)

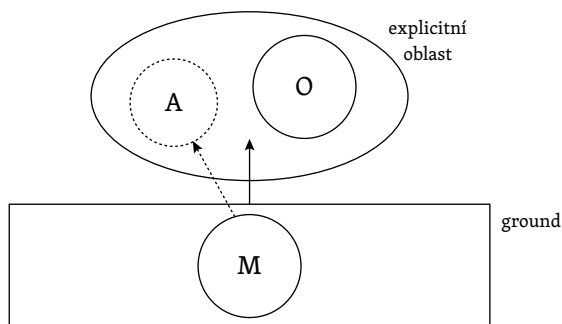
Příklad (7) s modálním slovesem je ukázkou epistemické interpretace. Objektem konceptualizace je výpověď, která se týká dalšího účastníka komunikační situace. Konceptualizátoři jsou tak maximálně subjektivní v rámci implicitního groundu. Obrázek 6 zobrazuje, jakým způsobem můžeme odlišit výpověď s modálním slovesem od kanonického zobrazení konceptuální struktury (Obrázek 1).

OBRÁZEK 6. Konceptuální struktura s modálním slovesem, další účastník objektem KS (*Anna puede estar embarazada*)

Můžeme pozorovat, že interakce konceptualizátorů se koncentruje do jedné spojnice mezi groundem a explicitní oblastí. Tato spojnice odráží společnou perspektivu konceptualizátorů, která vzniká vzájemnou interakcí v rámci implicitního groundu. V případě, že se mluvčí obrací přímo na adresáta, jak je tomu v příkladu (8), adresát se dostává do explicitní oblasti jako částečně profilovaný element (viz Obrázek 7; adresát je vyznačen přerušovanou čarou pro částečnou profilaci). Vzhledem k povaze epistemické interpretace je interakce mezi mluvčím a adresátem vyznačena přerušovanou čarou jako implicitní vztah.

- 8) *Debes de estar cansado.*
Musíš být asi unavený.
You must be tired.

OBRÁZEK 7. Konceptuální struktura s modálním slovesem, částečně profilovaný adresát (*Debes de estar cansado*)

Skrze slovesnou flexi se zde odkrývá pozice adresáta, který již není zcela subjektivní, ale prostřednictvím morfému *-s* se stává elementem, který je částečně tzv. na scéně. Pozice mluvčího se však nemění, ten zůstává zcela implicitní.

Aplikaci Langackerovy teorie na španělská modální slovesa se věnují autoři Cornillie (2005, 2006) a Pelyvás (2006). Cornillie (2006) u španělských epistemických modálních sloves zdůrazňuje vysokou míru subjektivity i přesto, že na rozdíl od anglických, která jsou zcela neukotvená a plně gramatikalizovaná, ta španělská disponují slovesnou flexí. Ve své monografii věnované epistemickým modálním slovesům a polopomocným evidenciálním slovesům (*parecer* „zdát se“ a *resultar* „vycházet, vyplývat“) Cornillie uvádí, že v přítomném čase časové zakotvení (*temporal grounding*) ustupuje ve prospěch modálního (*modal grounding*). Cornillie si je vědom toho, že pro Langackera jsou tzv. *grounding predications* jen ta modální slovesa, která slovesný čas neodráží. I přesto je zde přesvědčen, že španělská epistemická modální slovesa lze studovat jako zakotvující elementy, zejména pokud je budeme zkoumat v přítomném čase. U deontických modálních sloves se mu aplikace Langackerovy teorie zdá problematičtější, jelikož deontická modální slovesa pokrývají širší spektrum možných kombinací s jednotlivými slovesnými časy a osobami (Cornillie, 2007, s. 232–238; srov. k tomuto také Smažíková, 2022).

Achard (1998, s. 125) zdůrazňuje, že anglická modální slovesa lze analyzovat jako samostatnou gramatickou třídu. Poukazuje na to, že francouzská modální slovesa se z hlediska morfologie nikterak neliší od plnovýznamových sloves, zatímco ta anglická nemají infinitivní formu a jsou po morfologické stránce defektní. Zároveň je tato skupina v angličtině konzistentní, co se týče historického vývoje. Stejně tak Pelyvás (2019, s. 308) zdůrazňuje specifitu každého jazyka, ke které je třeba při analýze přihlížet. Pelyvás (2006), stejně jako Cornillie, pozoruje, že epistemická a deontická modální slovesa se chovají jinak a že modální slovesa u většiny jazyků nesplňují Langackerovy podmínky pro tzv. zakotvující predikáty (*grounding predicates*; Pelyvás zmiňuje např. němčinu, maďarštinu a holandštinu).

Je tedy otázkou, do jaké míry lze španělská modální slovesa považovat za zakotvující elementy v pravém slova smyslu. Domníváme se, že skrze Langackerovu teorii a výše navrženou podrobnější grafickou analýzu lze dosáhnout detailního popisu španělských modálních sloves i přesto, že musíme počítat se specifiky flektivního slovesného systému. Kratochvílová (2019, 2022) poukazuje na úzké spojení mezi způsobem, časem a evidencialitou v rámci španělského slovesa a uvádí, že u španělštiny je v závislosti na jednotlivých slovesných formách nezbytné podrobit ground určitým úpravám, které by odpovídaly charakteru jazyka.

5 ZÁVĚR

Kognitivní teorie R. W. Langackera, která definuje modální slovesa jako tzv. zakotvující elementy, vychází z angličtiny a ze specifické pozice anglických modálních sloves v rámci modálního systému jazyka. Je tedy zřejmé, že její aplikace na jiný jazyk, v našem případě na španělštinu, není zcela jednoduchou záležitostí. Domníváme se nicméně, že tato teorie je užitečná ve chvíli, kdy je naším cílem detailně

postihnout podstatu modálních sloves, která jsou specifická svým konceptuálním obsahem.

Jak ukázala navržená schémata, pozice konceptualizátorů hraje klíčovou roli v rámci chápání každé konceptuální struktury. V tomto článku jsme se pokusili poukázat na rozdíl mezi konceptuální strukturou s modálním slovesem a bez modálního slovesa. Pro tyto účely byly navrženy grafické reprezentace jednotlivých konceptuálních struktur. Naším závěrem je, že konceptuální struktura s modálním slovesem má subjektivněji zakotvenou interakci mezi oběma konceptualizátory než je tomu u konceptuální struktury bez modálního slovesa a že mluvčí je v rámci struktury s modálním slovesem vždy zcela implicitní součástí výpovědi.

V článku, který jsme věnovali problematice časového zakotvení španělských modálních sloves (Smažíková, 2022), hájíme tezi, že je možné španělská modální slovesa chápat jako zakotvující elementy v případech, že časové zakotvení vnímáme jako vrstvu konceptuální struktury, která přímo neovlivňuje modální zakotvení. Jsme tedy v souladu s myšlenkami Pelyváse a Cornillieho, kteří zdůrazňují specifickost každého jazyka, ale zároveň poukazují na vysokou míru subjektivity u španělských modálních sloves (zejména v epistemické interpretaci).

LITERATURA

- ACHARD, M. (1998): *Representation of cognitive structures. Syntax and semantics of French sentential complements*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- CORNILLIE, B. (2005): On modal grounding, reference points, and subjectification: The case of the Spanish epistemic modals. *Annual Review of Cognitive Linguistics*, 3, s. 56–77.
- CORNILLIE, B. (2006): Conceptual and constructional considerations on the subjectivity of English and Spanish modals. In: A. ATHANASIADOU (ed.) et al., *Subjectification: Various Paths to Subjectivity (Cognitive Linguistics Research)*. Berlin: De Gruyter Mouton, s. 177–208.
- CORNILLIE, B. (2007): *Evidentiality and Epistemic Modality in Spanish (Semi-)Auxiliaries: A cognitive-functional approach*. Berlin — New York: Mouton de Gruyter.
- DANAHER, D. S. (2007): Úvod do kognitivní gramatiky (KG). In: L. SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, *Čítanka textů z kognitivní lingvistiky II*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, s. 89–103.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2019): The Spanish future tense and cognitive perspective: Tense, modality, evidentiality and the reflection of the grounding process. *Lingua*, 230, art. n. 102713.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2022): *The Spanish Conditional (with Reference to English and Czech): A Contrastive Cognitive Approach*. Praha: Karolinum.
- LANGACKER, R. W. (1987): *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1, Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- LANGACKER, R. W. (1991): *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2, Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- LANGACKER, R. W. (2002): Deixis and subjectivity. In: F. BRISARD (eds.), *Grounding: The epistemic footing of deixis and reference*. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, s. 1–28.
- LANGACKER, R. W. (2006): Subjectification, grammaticization, and conceptual archetypes. In: A. ATHANASIADOU (ed.) et al., *Subjectification: Various Paths to Subjectivity (Cognitive Linguistics Research)*. Berlin: De Gruyter Mouton, s. 17–40.

- LANGACKER, R. W. (2008): *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- LANGACKER, R. W. (2009): *Investigations in cognitive grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter. Cognitive linguistics research.
- PELYVÁS, P. (2006): Subjectification in (expressions of) epistemic modality and the development of the grounding predication. In: A. ATHANASIADOU (ed.) et al., *Subjectification: Various Paths to Subjectivity (Cognitive Linguistics Research)*. Berlin: De Gruyter Mouton, s. 121–150.
- PELYVÁS, P. (2019): On epistemic and deontic grounding. *Argumentum*, 15, s. 304–315.
- SMAŽÍKOVÁ, A. (2022): Los verbos modales en español desde la perspectiva langackeriana. *Studia Romanistica*, 22, 2, s. 61–72.

Adéla Smažíková | Ústav románských studií, Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy | nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
ORCID ID: 0000-0002-0868-2590
smazikova.adela@gmail.com